

שמחת בית השואבה

עיונים וביאורים בסוגית
שמחת בית השואבה שבמסכת סוכה

פתח דבר

בעז"ה.

לקראת ימי חג הסוכות ושמחת תורה, זמן שמחתנו, הבאים עלינו ועל כל ישראל לששון ולשמחה, מתכבדים אנו להגיש בפני קהל שוחרי התורה ולומדיה, קונטרס 'שמחת בית השואבה', ובו מבחר עיונים וביאורים בסוגיית שמחת בית השואבה שבמסכת סוכה (נא, א ואילך), מלוקטים מתורת כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש וצוקללה"ה נבג"מ זי"ע.

רבות בשנים הי' רבנו עורך 'התוועדות' מיוחדת לבני הישיבות בחול המועד סוכות, בה הרעיף עליהם אוצרות נפלאים מתורת הנגלה והחסידות, ובין שאר המרגליות הואיל רבנו לבאר באופן נפלא את סוגיית שמחת בית השואבה, בפשט ובדרוש, ובעיקר את ההוראות הנלמדות ממנה לעבודת השי"ת.

בקובץ זה, ליקטנו כעמיר גורנה כמה מביאורים יקרים אלו, אשר נאמרו בעת ההתוועדות האמורות ובזמנים אחרים, והם סדורים על פי סדר הסוגי'. את הקובץ עיטרנו ב'פתיחה' המבארת את עומק ענין שאיבת המים, ניסוכם, והשמחה הגדולה שהייתה נוהגת אז.

עוד הובאו בקובץ זה: 'שיחות קודש' מרבנו אודות סוגי' זו, כעין שנאמרו ממש, כמעט ללא עריכה; 'עיונים' - ביאור בסוגי' דאכילת שיירי מנחות בחג הסוכות בעזרה; ביאור למהותן של ה'הקפות' והשמחה ביום שמחת תורה.

הקונטרס מופיע במסגרת הקובץ השבועי "לקראת שבת" - עיונים בפרשת השבוע.

◇ ◇ ◇

וזאת למודעי, שדרך כלל לא הובאו הביאורים כפי שנאמרו, ואף עובדו מחדש ונערכו ע"י חבר מערכת, ולפעמים בעת העיבוד הושמט ריבוי השקו"ט בפרטי העניינים והרחבתם עם המקורות כפי שהם מופיעים במקורם, ובפרט במדור 'עיונים', שמופיעים כאן רק עיקרי הדברים, ויש להיפך, אשר הביאורים נאמרו בקיצור וכאן הורחבו ונתבארו יותר ע"פ המבואר במקומות אחרים בתורת רבינו. ופשוט שמעומק המושג וקוצר דעת העורכים יתכן שימצאו טעויות וכיו"ב, והם על אחריות המערכת בלבד, ושגיאות מי יבין.

ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים, וימצא טוב, ויוכל לעמוד בעצמו על אמיתת הדברים.

◇ ◇ ◇

ויהי רצון שנוכח במהרה בימינו לשמחה האמתית בביאת משיח צדקנו, עת אשר ישמע "קול תנה ישועות לעם עולם, לדוד ולזרעו עד עולם, מבשר ואומר" (נוסח הושענות להושענא רבה), בקרוב ממש.

בברכת התורה,
מכון אור החסידות

ערב חג הסוכות, ה'תשע"ט

לא

"חסידים ואנשי מעשה" יכולים להיות סמוכים ובטוחים שיהי' זה "אור" ולא "אש", וגם כאשר זורקים את האבוקה, ימשיך האור להאיר, ויחזור ויומשך לידו, ויוכל להאיר על ידו את עצמו ואת הסביבה, וימשיך את האור ד"נר מצווה ותורה אור" ו"מאור" שבתורה בכל עניינו, על כל השנה כולה.

(שמחת בית השואבה תשח"י)

רשימת מקורות

פתיחה

מהות השמחה העצומה בניסוך המים

ע"פ תורת מנחם ח"ד עמ' 45 ואילך

ביאורים קצרים

מי שלא ראה שמחת צית השואבה לא ראה שמחה מימיו

מדוע גדולה שמחת בית השואבה משמחת הרגל?

ע"פ תורת מנחם ח"ד עמ' 43 ואילך

ילדים מפירמי כהונה

סיבת השמחה - הנהגת ה"ילדים מפירמי כהונה"

ע"פ תורת מנחם ח"י עמ' 43 ואילך

והמקינו שיהו נשים יושבות מלמעלה ואנשים מלמטה מדוע השתתפו הנשים דווקא בשמחת בית השואבה?

ע"פ תורת מנחם ח"ד עמ' 45

אלו ואלו אומרים אשרי מי שלא טטף ומי שטטף ישוג וימחול לו

מדוע אומרים החסידים ואנשי מעשה "ומי שחטא..."?

ע"פ תורת מנחם חל"ח עמ' 71 ואילך

אמרו עליו על הלל הזקן . . אמרו עליו על רש"ג

מי ומי היו הרוקדים?

ע"פ לקוטי שיחות ח"י עמ' 271 ואילך

כשהיינו שמחים שמחת צית השואבה לא ראינו שיה צעינינו

שמחה של מצווה פורצת את גדרי השינה

ע"פ תורת מנחם חכ"ט עמ' 52 ואילך

משס לאכילה ושפיה . . מכאן ואילך לשמחת צית השואבה

אכילה ושתי' - ספוגות גם הן ב"שמחת בית השואבה"!

ע"פ תורת מנחם חכ"ט עמ' 75 ואילך

עיונים

עשיית סוכה בעזרה לאכילת שיירי מנחות

ע"פ אגרות קודש ח"ב עמ' ח ואילך

שמחת תורה

שמחת התורה - בס"ת סגור דווקא

ע"פ לקוטי שיחות ח"ד עמ' 1165 ואילך

ידוע פירוש רבותינו ש"לפניהם היינו לפנימיותם", והיינו, שהחסידים ואנשי מעשה שהיו מרקדים באבוקות של אור, פעלו גם בפנימיותם של כל אלו שהיו עומדים מסביב ורואים את זריקת האבוקות של אור, שגם אצלם יהי' מעין עבודה זו.

ועי' יהי' גם אצלם הענין דשואבת לה חיים מלמעלה, היינו שתהי' התחדשות ב"תורה אור" וב"נר ה' נשמת אדם" שבגופם, שיומשך בחיות מחודש, למלא שליחותו של הקב"ה, לעשות לו ית' דירה בתחתונים.

לא להתעסק בזריקת אבוקות על חבירו

...אמנם כאשר מדובר אודות זריקת אבוקות של אור בנוגע להשפעה על הזולת, אמירת דברי מוסר כו', יש צורך בזהירות שיהי' זה באופן המתאים. צריכים להבטיח ("באווירנען") שזהו "אור" ולא "אש", שהחילוק ביניהם - ש"אור" מאיר, ואילו "אש" שורף!

וגם כאשר בטוחים שזהו "אור" - צריכים להיות תחילה "חסידים ואנשי מעשה", שרק כאשר ישנן מעלות אלו אזי יכולים להבטיח שלא יתערבו עניינים של פניות, כבוד וישות וחומריות עצמו, שעל ידם יכולים לגרום לכל הענינים שהם היפך התיקון בנוגע להזולת, ועאכ"כ בנוגע לעצמו, ורק אז יכולים להבטיח את זריקת האבוקות של אור, שהאור ישאר מואר, ויגיע למטרתו ויפעל פעולתו.

זאת ועוד:

גם אם לאחר כל ההבהרות הנ"ל מגיעים למסקנא שע"פ דין יש רשות לומר לפלוני דברים אלו ("אים אריינזאגן") - עדיין יש מקום לשאלה האם צריך הוא להשתדל ולרדוף ("זיך נאכיאגן") להיות "רצועה לאלקאה"...

ואם בכל זאת יש הכרח בענין זה - יעשה זאת בנוגע לעצמו שהרי "אדם קרוב אצל עצמו": יסתגר בחדר, ויאמר את ה"על חטא" הארוך, ואפילו את ה"על חטא" שאינו על סדר הא"ב, שאז, בודאי לא תהי' לו טעות... ואף אחד לא יעכב בעדו,

ולמה לו להעמיד את עצמו בסכנה - לפגוע ביהודי נוסף?!

ומה גם שאי אפשר לדעת אם הוא יקלע למטרה, שהרי יתכן שהלה ישיב לו מנה אחת אפיים...

יתכן שהלה הוא חומרי יותר ממנו, וגם הוא חושב לעצמו שהוא ה"פוסק האחרון", ויכול להוכיחו ("אים אריינזאגן") על כל העניינים שיש בו, וכפי שהם לאמיתתם...

וא"כ, למה לו להעמיד את עצמו על ענין של ספק, בה בשעה שכאשר יעשה זאת בנוגע לעצמו הרי זה ענין של ודאי, ואף אחד לא יפריע לו, והלואי יצליח.

וזהו ש"חסידים ואנשי מעשה היו מרקדים לפנייהם באבוקות של אור", שכן, להיותם

קובץ זה יוצא לאור לזכות
הני לומדי ותמכי אורייתא, רודפי צדקה וחסד,
ראשונים לכל דבר שבקדושה

ה"ה האחים החשובים
הרב החסיד ר' ישראל אפרים מנשה
והרב החסיד ר' יוסף משה
וכל בני משפחתם שיחיו

ולזכות אביהם ה"ה הרב החסיד
ר' מאיר שי'
זאנאץ
ס. פאולו ברזיל

יהי רצון שיתברכו בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר,
ובהצלחה רבה ומופלגה בכל אשר יפנו, תמיד כל הימים

מכון אור החסידות	Or Hachasidus
סניף ארץ הקודש	Head Office
ת.ד. 2033	1469 President St. #BSMT
כפר חב"ד 6084000	Brooklyn, NY 11213
03-738-3734	United States
Likras@likras.org	(718) 534-8673

צוות העריכה וההגהה: הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי,

הרב מנחם מענדל דרוקמן, הרב צבי הירש זלמנוב, הרב שלום חריטנוב, הרב מנחם טייטלבוים, הרב אברהם מן, הרב יצחק נוב, הרב מנחם מענדל רייצס, הרב אליהו שוויכה

תוכן הענינים

פתיחה.....ה

מהות השמחה העצומה בניסוך המים

מדוע כה גדלה מעלתה של "שמחת בית השואבה"? מהו סוד ניסוך המים והפרשו מניסוך היין? מדוע נצטוונו על ניסוך המים בחג הסוכות דווקא? וכיצד ניתן לשמוח בקבלת עול המלך? - ביאור יסודי במהות העבודה הרוחנית של "ניסוך המים", והשמחה העצומה הנמשכת ממנה

ביאורים קצרים

מי שלא ראה שמחת צית השואבה לא ראה שמחה מימיו.....ס
מדוע גדולה שמחת בית השואבה משמחת הרגל?

ילדים מפירחי כהונה.....ט
סיבת השמחה - הנהגת ה"ילדים מפירחי כהונה"

והתקינו שיהו נשים יושבות מלמעלה ואנשים מלמטה.....יא
מדוע השתתפו הנשים דווקא בשמחת בית השואבה?

אלו ואלו אומרים אשרי מי שלא חטא ומי שחטא ישוב וימחול לו.....יב
מדוע אומרים החסידים ואנשי מעשה "ומי שחטא...?"

אמרו עליו על הלל הזקן . . אמרו עליו על רשב"ג.....יג
מי ומי היו הרקדים?

כשהיינו שמחים שמחת צית השואבה לא ראינו שינה צעינינו.....טו
שמחה של מצווה פורצת את גדרי השינה

משם לאכילה ושתיה . . מכאן ואילך לשמחת צית השואבה.....יז
אכילה ושתיה - ספוגים גם הם ב"שמחת בית השואבה"!

עיונים.....יט

עשיית סוכה בעזרה לאכילת שיירי מנחות

יפלפל בכמה פנים בישוב השאלה היאך אכלו הכהנים שיירי מנחות בימי הסוכות, כיון שאסור לבנות בנין של עץ במקדש

שמחת תורה.....כב

שמחת התורה - בס"ת סגור דווקא

מדוע נהגו לרקוד בשמחת תורה בספרים כרוכים, והרי הי' ראוי להוסיף אז בלימוד? כיצד "תורה ציווה לנו משה" הוא יסוד לימודו של הקטן? איך שמחת תורה הוא יסוד לימוד התורה במשך השנה כולה? וכיצד תופסים את הקב"ה? - ביאור עמוק במהותה של שמחת התורה

שיחות קודש.....כה

'לנער' את הגוף והנשמה

כט

ימות למחר" - שזהו המעמד ומצב של הנשמה בצאתה מן הגוף במלאת שבעים שנה, מאה ועשרים שנה.

והתבוננות זו, שעוד מעט יהי' מעמד ומצב זה ("אט אט איז דאס") - מבטלת את החומריות והישות של הגוף ונפש הבהמית, ומאפשרת ל"אור" להתנתק מהענינים שנדבקו בו במשך היום, כך, שמצב הגוף לא יבלבל לשמחת הנפש (כמבואר בתניא).

'לנער' עצמו ולהתעלות מהגוף

וזהו תוכן ענין הריקוד ב"אבוקות של אור":

ובהקדם הביאור בדיוק הלשון "אבוקות של אור", ובפרט שלפנ"ז נזכר ש"מנורות של זהב היו שם", מנורה הקשורה עם נר, ואילו הריקוד של חסידים ואנשי מעשה הי' "באבוקות של אור" דוקא.

והענין בזה:

ענינה של אבוקה - שהיא שזורה לכל הפחות משני נרות ביחד. וענינו בעבודה - שלאחרי עבודת התשובה בעשרת ימי תשובה, צריכה להיות העבודה ד"זמן שמחתנו" באופן של "אבוקה", שמורה על התאחדות והתכללות הנפש והגוף, נפש האלקית ונפש הבהמית, ששניהם יחדיו עובדים את ה', כמ"ש "בכל לבבך" "בשני יצריך".

וסדר העבודה הוא - שגם כאשר הנשמה מקושרת עם הגוף, הנה מזמן לזמן צריך ליטול את ה"אבוקה של אור" ולזורקה כלפי מעלה, למעלה מהגוף. היינו, להעלות את ה"אור" ולנתקו לפי שעה מענינים גשמיים וחומריים, והתועלת שבזה - שלפי שעה מתנער ("ער טרייסלט זיך אפ") מהאבק והעפר כו'.

והמטרה היא - שלאחרי זה, כאשר ה"אבוקה של אור" חוזרת למטה, ומקבלה בידו השני' שבה צריך לעסוק בעובדין דחול, אזי יש בידו "אבוקה של אור" מחודשת ("אן אפגעפרישטע ליכטיקייט"), מנוערת מענינים חומריים ואפילו מענינים גשמיים,

ומנצל זאת לעבודה מחודשת בעניני התומ"צ במשך כל היום, באופן שיתמעטו הענינים הגשמיים שישנם במשך היום, אפילו אצל צדיק גמור שעובד ה' באהבה בתענוגים, אבל הוא עדיין במעמד ומצב ד"יש מי שאוהב".

ועל דרך המבואר במדרש, שבשעת השינה עולה הנשמה למעלה ושואבת לה חיים מלמעלה, היינו, שנעשית התחדשות בחיי הנשמה, ולאחרי כן, כאשר הנשמה חוזרת למטה בבוקר, "שהחזרת כי נשמתי בחמלה רבה", יכול לעבוד עבודתו בתומ"צ שנתלכשו בדברים גשמיים באופן של התחדשות, ובתוספת כח וחיות.

...ויש להוסיף בדיוק הלשון "חסידים ואנשי מעשה היו מרקדים בפניהם באבוקות של אור כו'":

מהות השמחה העצומה בניסוך המים

מדוע כה גדלה מעלתה של "שמחת בית השואבה"? מהו סוד ניסוך המים והפרשו מניסוך היין? מדוע נצטוונו על ניסוך המים בחג הסוכות דווקא? וכיצד ניתן לשמוח בקבלת עול המלך? – ביאור יסודי במהות העבודה הרוחנית של "ניסוך המים", והשמחה העצומה הנמשכת ממנה

שמחת בית השואבה הייתה קשורה עם ההכנות לשאיבת המים עבור ניסוך המים. שמחה זו הייתה גדולה ועצומה, וכפי שהפליאו חכמים (סוכה נא, א) במעלתה: "מי שלא ראה שמחת בית השואבה לא ראה שמחה מימיו".

ויש לעמוד על סודה של שמחה זו, מה מיוחד בה משאר ענייני שמחות שבתורה, ואיזו עבודה רוחנית יש בניסוך המים, שמעוררת שמחה כה גדולה ועצומה, אשר אין שמחה שתדמה ותשווה לה.

לנסך מים שאין בהם טעם

ותחילה יש להעמיק במשמעות "ניסוך המים":

אחת העבודות שהיו במקדש משך כל השנה כולה היא ניסוך היין, אמנם, בחג הסוכות ה' חידוש מיוחד, שבו נצטוו לנסך גם מים על גבי המזבח.

כאשר מתבוננים בהפרש שבין יין למים, נמצא שהיין עניינו טעם והנאה, מברכים על שתייתו תמיד, והרי הוא מהנה את האדם ומשמחו, וכפי שנאמר "ויין ישמח לבב אנוש" (תהלים קד טו). לעומת זאת, המים אין בהם לא טעם ולא גוון, הם אינם דבר המזין (ברכות לה, ב), ומברכים עליהם רק כאשר שותה אותם לצמא "לפי שאין הנאה לאדם בשתיית המים אלא שהוא צמא" (שו"ע אדמו"ר הזקן סי' רד סי"ג).

וכן הוא גם עניינם הרוחני של יין ומים (ראה גם לקוטי שיחות ח"ב עמ' 426 ואילך):

היין ירמוז על עבודה שיש בה טעם ודעת. האדם מבין היטב בשכלו את מעלתה ונחיצותה של עבודת השי"ת, והוא נהנה מן העבודה.

שמחות במשך ימי חייו, שתהי' שמחה בענייני הרוחניים, ובמילא תהי' שמחה בענייני הגשמים, וענין זה נמשך מ"זמן שמחתנו" על כל השנה כולה, שתהי' שנה שמחה בגשמיות וברוחניות גם יחד.

(שמחת בית השואבה תשי"ט)

"מרקדים בפניהם באבוקות של אור"

ה'קונץ' בזריקת האבוקות

לכאורה אינו מובן, כאשר רוקדים באבוקות של אור – מהו הצורך לזרוק את האבוקה למעלה, שאז חוזרת ונופלת למטה, וצריך לחזור ולתופסה, אלא – בידו השני', וכמבאר בגמ' שכך היו רוקדים עם האבוקות?!

ואם רק כדי להראות את ה"קונץ", שיכול לשחק בידיו, לזרוק אבוקה ביד אחת ולתופסה ביד השני' כו' – הרי מובן שהמקום דבית המקדש, והמאורע דשמחת בית השואבה, אינם מתאימים לעשיית עניינים של שחוק וקלות ראש, אפילו ע"י אנשים פשוטים, ועאכ"כ כאשר מדובר אודות "חסידים ואנשי מעשה"!

ויש לומר הביאור בזה:

...ענין ה"אור" הוא האלקות שישנו בכל ענין ודבר שבהבריא . . . וענין זה, שנותן קיום וחיות לכל עניני הבריא, נקרא בשם "אור".

...אמנם . . . כל זמן שה"אור" קשור עם הכלי שנמצא למטה, לא יכול להיות האור בטהרתו, מצד המקבל, כמו שהי' קודם התלבשותו בכלים. וזהו שמצינו אפילו בנוגע לצדיקים – אם מדריגתם היא למטה מעט ממ"ש גבי רבינו הקדוש ש"זקף עשר אצבעותיו כלפי מעלה אמר רבונו של עולם גלוי וידוע לפניך . . . (ש)לא נהניתי בעולם הזה אפילו באצבע קטנה" – שצריכים לחיבוט הקבר כדי לנער את האבק והעפר שנדבק מענייני העולם, אע"פ שהיו צדיקים במשך כל ימי חייהם, כי, כאשר יש עסק עם עניינים גשמיים וחומריים, בל ימלט שלא יעשה איזה רושם.

...והעצה לזה – שמוזמן לזמן יתעלה למעלה מכמו שהוא מקושר בגוף:

בספרי מוסר וספרי חסידות, החל מספר התניא, מובא מאמר הזהר שצריך להיות ממארי דחושבנא כו', שבזה נכללת גם ההתבוננות ד"יזכיר לו יום המיתה", כדאיתא בגמרא "שוב יום אחד לפני מיתתך . . . וכי אדם יודע איזה יום ימות . . . ישוב היום שמא

"החליל של שמחת בית השואבה אינו דוחה לא את השבת ולא את יו"ט"

בזמן הגלות "דוחה את השבת"

זוהי גם הוראה ביחוד לזמננו זה, שעל זה נאמר "קלקלתנו זוהי תקנתנו":

מצד זה שאין לנו לא סנהדרין וכו' (כנוסח הידוע שבו נמנו כו"כ ענינים) – הועבר החיוב דשמחת בית השואבה על כל אחד ואחד, וכמו בכל עניני העבודה הקשורים עם ביהמ"ק, שגם הענינים שהיו נעשים בעבר ע"י הכהן (ועד לכהן גדול) בביהמ"ק, נעשו עתה חיוב על כל אחד ואחד, ע"י התפלה, כמאמר רז"ל "תפלות כנגד תמידים תקנום", כך, שאין על מי לסמוך, אלא כל אחד ואחד צריך לעבוד בכל הכחות והאפשרויות שניתנו לו.

וכידוע משל הבעש"ט בנוגע לראש השנה, שהי' גבור בעיר שהכל סמכו על גבורתו, וכאשר הוצרכו לילך למחנה האויב למלחמה, הנה בעברם שליש מהדרך, אמר הגיבור שלא יסמכו עליו לגמרי, ואחרי עוד כברת דרך, אמר, שיכולים לסמוך עליו רק במקצת, וכאשר הגיעו קרוב יותר, התברר שכל אחד צריך לדאוג לעצמו, ואי אפשר לסמוך עליו כלל.

ועד"ז בנוגע לענין ניסוך המים ושמחת בית השואבה הקשורה בו.

וכמ"ש בלקו"ת ש"עכשיו שאין לנו בית המקדש ולא מזבח, צריך כל אחד למצוא דברי חפץ בנפשו" כיצד לקיים ענין ניסוך המים וניסוך היין כפי שהם "בעבודת ה' שבלב כל אחד ואחד", וכלשון הכתוב "ומצאת – כי תדרשנו בכל לבבך ובכל נפשך".
...ועניינים אלו משתקפים בבית המקדש שבו, שזהו לב ישראל, עליו נאמר "לבי ער" אפילו כאשר "אני ישנה" – "בגלותא".

שמחתו צריכה לפעול על כל העיר

ובנוגע לשמחת בית השואבה – ההשתקפות היא באופן שפועלת על כל הסביבה, כמו בזמן הבית ש"לא הי' חצר בירושלים שאינה מאירה מאור בית השואבה", ועד ש"אשה היתה בוררת חטים לאור של בית השואבה".

ועניינו בעבודה – שתכלית הכוונה היא שהפעולה שע"י העבודה עם עצמו צריכה להגיע בכל העיר ובכל הסביבה, עד שגם הזולת יוכל לברר בעצמו בין הפסולת לחלק הראוי למאכל אדם.

ובאופן כזה היא השמחה האמיתית שעלי' אמרו "מי שלא ראה שמחת בית השואבה לא ראה שמחה מימיו", שמזה מובן, שמי שרואה שמחת בית השואבה, זוכה לראות

שמחת בית השואבה

והמים ירמוזון על עבודה שאין בה הבנה והשגה, אלא האדם מקבל על עצמו עול מלכות שמים, ומקיים מצוות השי"ת בלי להבין ובלא "טעם". ואף שעבודה זו קשה שיהנה ממנה האדם, מכל מקום ישנו מצב של "שותה מים לצמא" שנהנה משתיית המים. וכמו כן ישנו מי שנהנה ומתענג מקבלת עולו של הקב"ה, והרי הוא "צמא" לעבדו ית', גם בלא להבין ולהרגיש טעם בעבודה.

קבלת עול – יסוד ושרש העבודה

שתי העבודות האמורות, שתי דרכים בעבודת ה' המה, והסדר הוא שראשית העבודה ועיקרה ושרשה עלי' להיות דווקא בעבודת קבלת העול הפשוטה (ראה בארוכה תניא פמ"א). לכל לראש צריך האדם לקבל עליו עול מלכותו ית' בהכנעה ובביטול, בלא לערב את שכלו והבנתו, בבחינת "ניסוך המים".

ורק לאחר מכן, כאשר ממשיך ומתעלה בעבודתו, אז צריך הוא להתחיל בעבודה מסודרת על פי שכל ועל פי טעם ודעת. הוא משקיע את ראשו בלימוד התורה הקדושה, ומבין את מעלתה וקדושתה, אשר גם הגויים מכירים שהיא "חכמתם ובינתכם".

כללו של דבר: יסוד העבודה צריך להיות קבלת עול פשוטה בבחינת "מים", והמשך העבודה צריך להיות באופן מוטעם ומסודר, בבחינת "יין". והוא שאמרו בני ישראל קודם מתן תורה "נעשה ונשמע": היסוד הוא להחליט אשר "נעשה" ונציית לכל אשר יגזור המלך, יהי' מה שיהי'; ורק לאחר מכן בא ה"נשמע" שהיא העבודה המסודרת והיסודית, להבין את מעלת התורה ומצוותי' ולקיימן מתוך שכל ורגש.

וכשם שהוא כן בנוגע למתן תורה של כללות בני ישראל, כך הוא הסדר בעבודתו של כל איש ישראל מדי יום: תחילת היום הוא באמירת "מודה אני לפניך". היהודי מתבטל ומקבל את עולו של הקב"ה, למעלה מטעם ודעת. ורק לאחר מכן אפשר לבוא לדרגות ההשגה הנעלות שבברכות קריאת שמע וקריאת שמע (ראה תורת מנחם ח"ד 267 ואילך).

יסוד כל השנה בקבלת מלכותו ית'

נתבאר למעלה שקבלת העול – "נעשה" הוא היסוד וההתחלה בקבלת התורה, וגם בעבודת היום של יהודי. והנה, כן הוא הדבר גם בנוגע לכללות השנה, שההתחלה והיסוד היא קבלת עול למעלה מטעם ודעת.

מהות ראש השנה היא קבלת עול מלכותו ית'. מצוות היום היא "בשופר" (ר"ה כו, ב), ותקיעת השופר היא בכדי "שתמליכוני עליכם" (ר"ה טז, א). קבלת המלכות אינו עניין שעל פי טעם ודעת, אלא בדרך של קבלת עול דווקא. עניינו של מלך הוא "שתהא אימתו עליך" (סנהדרין כב, א), והיינו שמקיימים גזירותיו בין אם מבינים ובין אם לאו.

וכאשר ישנו היסוד של קבלת עול פשוטה, ניתן להמשיך ולעבדו ית' כל השנה כולה, באופן שגם מבין בשכלו את מעלת התורה ומצוותיה. אך היסוד לעבודה זו, היא קבלת עול מלכותו ית' לכל אשר יצווה, בקבלת עול פשוטה שאינה תלוי' בשכל ובהבנה.

קבלת עול "בכסה" ו"ליום חגנו"

כל העניינים הרוחניים שנפעלו בראש השנה – באים לידי גילוי בחג הסוכות. וכפי שנאמר (תהלים פא, ד) "בכסה ליום חגנו": ענייני ראש השנה שהיו טמונים ומוסתרים – "בכסה", מתגלים בעת חג הסוכות – "ליום חגנו" (ראה לקוטי תורה ר"ה נד, ג).

גם יסוד הקבלת עול שבראש השנה בא לידי ביטוי וגילוי בחג הסוכות, ועל כן דווקא בחג הסוכות נצטוונו על ניסוך המים, משום שהמים מורים על עבודה שאין בה טעם והבנה – קבלת עול פשוטה.

בכל השנה כולה היו מנסכים יין, המורה על עבודה שכלית, ואפילו בחג הסוכות עצמו הי' ניסוך היין. אך עבודה שכלית זו מיוסדת על קבלת העול הפשוטה – ניסוך המים. ועל כן ניסוך המים הי' בבוקר בלבד (ראה רש"י יומא כו, ב ד"ה באתרוגיהן), ואילו ניסוך היין פעמיים, בבוקר ובין הערביים: ניסוך היין הי' פעמיים, משום שעיקר העבודה משך כל היום היא על פי טעם ודעת, אבל ראשית לכל צריך להיות ניסוך המים, כי קבלת העול היא יסוד ושורש העבודה.

שמחה שבבחינת "מים" – אין לה גבולות

קבלת העול יכולה להיות מתוך כפי' וחוסר חשק, אך יהודי שמח ומאושר מעצם העובדה שהוא זוכה להתבטל את הבורא ית' ולקבל עולו ונעל דרך "שותה יין לצמא" שנת"ל], ועל כן הקבלת עול היא בשמחה גדולה.

ודווקא כאשר הקבלת עול היא בשמחה, יכול להיות סמוך ובטוח שיהי' לה קיום: אילו ההתבטלות נעשית מתוך כפי', יש לחשוש שבעתיד היא תתבטל, אבל כאשר יהודי מקבל עולו של השי"ת בשמחה ובטוב לבב, יש לכך קיום.

שמחה זו שבקבלת עולו ית' היא למעלה ממדידה והגבלה לגמרי. שמחה המיוסדת על הבנה והשגה, הרי יש לה מדידה לפי ערך שכל האדם והבנתו. אמנם, כאשר השמחה אינה נובעת מהשכל כי אם מהתקשרות הנשמה בהשי"ת והתבטלותה אליו – הרי זו שמחה שאינה מדודה בהגבלות האדם, ואין למעלה הימנה!

ועל שמחה נפלאה ובלתי גבולית זו, שבני ישראל מרקדים ומאשרים מקבלת עולו ית' עליהם, אמרו חז"ל: "מי שלא ראה שמחת בית השואבה לא ראה שמחה מימיו".

קודם ירידתה למטה היתה במעמד ומצב ד"טהורה היא", ואפילו במדרגות תחתונות יותר הרי זה באופן ש"כל נשמתא ונשמתא הוה קיימא בדיוקנאה קמי' מלכא קדישא" – "גזורה מתחת כסא הכבוד", וכל עניינה אינו אלא להיות נהנית מזיו השכינה, ואין לה שייכות לעניינים אחרים כלל. ובדאי לא לעניינים בלתי רצויים, שהרי אפילו בהיותה בעולם הבריאה שיש בו מציאות של רע, הרי הרע בטל במיעוטו.

ואילו בירידתה למטה – אין לה שייכות לגמרי לכל העניינים האמורים, כי אם לעניינים גשמיים, אכילה ושתייה ודומיהן, ולא עוד אלא שלאחרי כל זה אומר הוא: "שישו בני מעי"..." וא"כ הרי זו ירידה גדולה ביותר!

למרות חידושי בתורה – אי"ז כמו קודם ירידתו לעולם

ואף שיש לו ראש טוב, הוא לומד טוב ומחדש חידושים בתורה, וע"י החידושים שמחדש בתורה גורם הוא שמחה בשיבה של מעלה, וכן בשיבה בה הוא לומד, ששמחים בכך שלומד אצלם תלמיד כזה שמחדש בתורה!

ואף שלעיתים עלול הוא לעשות מדבר עקום – דבר ישר, ומדבר ישר – דבר עקום ("פון קרום – גלייך, און פון גלייך – קרום") אבל בכל זאת עושה משהו...

ומ"מ, כאשר מתבונן בזה מבין דאיזה ערך יש לכל זה למעמדו ומצבו קודם ירידתו לעולם, כך שהוא במצב שהלואי "תהא יציאתו מהעולם כביאתו" עכ"פ.

ומצד זה נעשה אצלו צמאון לאלקות, וצמאון זה מעורר אצלו ביטול וקבלת עול, ואז, מצד הצמאון, גם הקבלת עול היא מתוך ריבוי עריבות וחיות.

וזהו גם שהשותה מים לצמאון מברך שהכל נהי' בדברו: כאשר עומדים בתנועה של צמאון וקבלת עול, אזי נרגש ב"הכל", בכל דבר, גם בעולם הזה הגשמי והחומרי, איך ש"נהי' בדברו", כפי שרבינו הזקן אמר פעם שהוא רואה רק את כוח הפועל בנפעל, וענין זה יכול להיות נרגש גם בזמן הגלות.

ואדרבה: העריבות והשמחה שבקבלת עול היא גדולה יותר מאשר השמחה שמצד ההשגה, כי השמחה שמצד ההשגה היא בהגבלה כפי אופן וערך ההשגה, אבל השמחה שמצד קבלת עול היא בלי גבול.

ולכן רואים גם שעיקר השמחה היתה בניסוך המים דווקא, ועד כדי כך היתה השמחה, ש"מי שלא ראה שמחת בית השואבה לא ראה שמחה מימיו".

(שמחת בית השואבה תשס"ז)

מי שלא ראה שמחת בית השואבה לא ראה שמחה מימיו

מדוע גדולה שמחת בית השואבה משמחת הרגל?

שמחת בית השואבה גדולה הייתה משאר שמחות, וכפי שהעידה המשנה "מי שלא ראה שמחת בית השואבה – לא ראה שמחה מימיו"!

והדבר תמוה לכאורה:

המקור לשמחת בית השואבה הוא מהפסוק "ושאבתם מים בששון" (ישעי' יב, ג), שקאי על שאיבת המים לניסוך בחג. והנה, בפסוק זה לא נתפרש שהשמחה קשורה לניסוך המים, אלא שמכיוון שלא מצינו שאיבת מים אלא זו, נקטה הגמרא (סוכה מח, ב ובפרש"י) שהפסוק מוסב על ניסוך המים של חג.

לעומת זאת, שמחת החג עצמו מפורשת בכתוב: "ושמחת בחגיך" (ראה טז, יד), ואף על פי כן אמרו בגמרא ששמחת בית השואבה הייתה הגדולה ביותר, גם יותר משמחת החג עצמו. וטעמא בעי.

ביאור הדבר:

ניסוך המים אינו מפורש בתורה שבכתב, והצדוקים כופרים בו. ומשום כך תיקנו (סוכה מח, ב ופרש"י) ש"למנסך אומרים הגבה ירך" – "שתראה שתתן המים בספל, לפי שהצדוקין אין מודים בניסוך המים". ועד שמעשה הי' בכהן אחד שהי' צדוקי, וניסך את המים על רגליו "ורגמוהו כל העם באתרוגיהן".

ויש לומר, שבכדי להוציא מלבן של צדוקים, עמדו חכמים ותיקנו שתהא שאיבת המים, שהיא ההכנה לניסוך – בשמחה גדולה ובפרסום עצום. ואף שאין חיוב השמחה מפורש בתורה, מכל מקום תיקנו שמחה רבה זו בכדי לפרסם ולחזק את מצוות ניסוך המים כרצון התורה, ודלא כצדוקים.

ודומה לזה מצינו בנוגע לקצירת העומר, שהיו בייתוסים בודים לומר שהוא במוצאי שבת בראשית דווקא, ומשום כך תיקנו חכמים (מנחות סה, א ופרש"י) "שיהא נקצר בעסק גדול... בא השמש אומרים היין... מגל זו אומרים היין... קופה זו אומרים היין... אקצור והן אומרים לו קצור... שלוש פעמים על כל דבר ודבר, והן אומרים לו היין היין היין".

הוספה

לקט מתוך דברות קודש
בעניני הוראה, הדרכה וחיזוק בעבודת השי"ת
דברים אלו לא הוגהו על ידי רבינו, ובאו כאן כמעט ללא עריכה,
באופן שנאמרו, מלבד שינויים קלים להקל על הקורא

'לנער' הגוף והנשמה

צמאון הנשמה בעולם הזה ל'מים' / למרות חידושי התורה - קודם הירידה לעולם הי' טוב יותר / בזמן הגלות אין השמחה נדחית בשבת / עבודת זריקת האבוקות - לנער עצמו מן עולם הזה / קודם שמעיר לחבירו - צריך לבדוק היטב מניין בא לו / אבוקה של אור ולא של אש

"מי שלא ראה שמחת בית השואבה לא ראה שמחה מימיו"

צמאון הנשמה בעולם הזה ל'מים'

החילוק בין מים ליינ הוא:

יין יש לו טעם ועריכות, אבל מים לבדם – אין בהם עריכות.

ולכן מצינו שעל שתיית יין צריכים תמיד לברך, דכיון שיש לו טעם, הרי באיזה אופן ששותים אותו מרגישים טעם ועריכות; אבל על מים אין צריך לברך אא"כ שותה מים לצמאו דווקא, שאז יש לו טעם בשתיית המים.

כשם שבחיי הגוף ישנם יין ומים, כמו כן ישנם ב' האופנים בחיי הנשמה: עבודה על פי טעם ודעת נקראת יין, כיון שיש בה עריכות; ועבודה מצד קבלת עול – נקראת מים, כיון שמצד עצמה אין בה עריכות.

ואע"פ שקבלת עול הוא ענין שמצד עצמו אין בו עונג ועריכות, מ"מ כשם שבנוגע למים מצינו שהשותה מים לצמאו מברך כו', כי מצד הצמאון נעשה עריכות גם במים – כן הוא גם בקבלת עול: בשעה שהוא מתבונן בענין ירידת נשמתו למטה, שירדה "מאיגרא רמה לבירא עמיקתא" – תופס הוא לפתע שלמרות גדלותו בהשגה, שהוא "גדול" בחכמה, הרי איזה ערך יש לזה לגבי המצב שבו עמדה נשמתו קודם ירידתה.

ועל כן, הפסוק "תורה ציווה לנו משה", שבו נתבאר הבלי גבול שבתורה, נלמד עם הקטן ביותר בתחילת לימודו. יסוד זה הוא כל עניין לימוד התורה, וכאשר מעמידים אותו כראוי, אזי "גם כי יזקין לא יסור ממנה" (משלי כב, ו), שלימודו כל משך חייו יהיה חדור עם יראת שמים וקבלת עול מלכות שמים. ולעומת זאת, אם יתחיל התינוק ללמוד את התורה כעניין שכלי, הרי קיימת סכנה שיתרגל להביט על התורה כעניין שעיקרו שכלי ח"ו, ואזי יקשה עליו לקבוע בדעתו את קדושת התורה ומהותה האמתית.

ומזה הטעם נהגו בני ישראל לרקוד עם ספרי תורה כרוכים בשמחת תורה:

ביום שמחת תורה עומדים בני ישראל לאחר עבודת הימים הנוראים וזמן שמחתנו, והרי הם מתחילים בפועל את עבודת השי"ת של השנה החדשה. ובזמן זה, כאשר הם כאותו תינוק המתחיל את לימודו, יש לקבוע בנפש את קדושת התורה שהיא והבורא ית' חד המה.

ועל כן, גוללים את הספרים וכורכים אותם במפותיהם. בכך מבטאים את הידיעה וההכרה שעיקר עניין התורה אינו השגת האדם, ולא שכלים נפלאים, אלא היא היא קדושת הבורא ית"ש. וממילא רוקדים ושמחים בעצם התורה הקדושה – בידיעה שעל ידה "לוקחים" את עצמות הבורא ית"ש.

ומכאן ואילך, ממשיכים ופותחים את הספרים ולומדים בהם ביגיעה והעמקה בשכל אנושי במשך השנה כולה, משום שקדושת התורה צריכה לחדור גם בכוחות השכל והמידות שבאדם. אך לכל לראש ישנו ה"חינוך" וההקדמה שבשמחת תורה – שמחה בעצם ההתקשרות בהשי"ת שכלימוד התורה.

וטעם רעש גדול זה – "וכל כך למה, מפני הבייתוסים שהיו אומרים אין קצירת העומר במוצאי יום טוב", ולזאת היו הקוצרים "מגביהין קולן כדי שישמעו ביייתוסים להוציא מלבן".

וכשם שתיקנו בקצירת העומר המולה גדולה להוציא מדעת הטועים, כך תיקנו גם פרסום ורעש בניסוך המים. ומכיוון שבניסוך המים כפרו הצדוקים בבל עיקר המצווה, על כן תיקנו חכמים שמחה גדולה, ושיהו הכל משתתפים בה, ורואים ויודעים שניסוך המים מצווה היא מאת הבורא ית"ש [לשלימות העניין ראה גם תורת מנחם חט"ו עמ' 51 ואילך; אגרות קודש חט"ו עמ' צב].

מנורות של זהב היו שם וארבעה ספלים של זהב בראשיהם וארבעה סולמות לכל אחד ואחד וארבעה ילדים מפירחי כהונה ובידיהם כדים של מאה ועשרים לוג שהן מטילין לכל ספל וספל. מבלאי מכנסי כהנים ומהמייניהן מהן היו מפקיעין ובהן היו מדליקין. ולא היה חצר בירושלים שאינה מאירה מאור בית השואבה

סיבת השמחה – הנהגת ה"ילדים מפירחי כהונה"

סיבת השמחה בבית השואבה מתוארת ב"דברי שירות ותושבחות" (סוכה נג, א) שאמרו הרוקדים, שהיו סובבים סביב מעלת הזהירות מן החטא והחזרה בתשובה. חג הסוכות הוא "ראשון לחשבון עוונות" (תנחומה אמור כב), והוא בא לאחר הסליחה ביום הכיפורים, ואז היו מדגישים את מעלת מי "שלא חטא", ומורים דרך ל"מי שחטא" ש"ישוב וימחול לו". והיא הסיבה שבגללה היו "מרקדין" ואומרים "דברי שירות ותושבחות" – משום מעלתו העצומה של עניין התשובה.

אמנם, נוסף על הסיבה הכללית, ישנו טעם נוסף לשמחה, שהוא טעם קרוב ופרטי יותר, והוא מתואר בסדר הדלקת ה"מנורות של זהב" בעזרה:

הדלקת המנורות לא נעשתה על ידי הגדולים שבכהנים, אלא דווקא על ידי "ארבעה ילדים מפירחי כהונה". ילדים אלו היו מטפסים על סולמות זקופים וישרים בגובה חמשים אמה, ונושאים עמהם כל אחד משקל של שלושים לוג שמן, שהיא מלאכה קשה וכבידה ביותר. וכמבואר בגמרא שם (נב, ב) שנשיאת שלושים לוג בסולם זקוף חמשים אמה, הייתה קשה יותר ממה שהי' בנה של מרתא בת בייתוס נושא "שתי יריכות של שור

שמחת בית השואבה

הגדול הלקוח באלף זוז" על גבי הכבש (כל פרטים הנ"ל מגמ' שם. וראה ביאור פרטי עניינים אלו בלקו"ש ח"ד עמ' 1365 ואילך).

וכאשר היו הילדים מגיעים למנורות, היו מטילין את השמן לספלים, והיו מדליקים את המנורות על ידי פתילות העשויות "מבלאי מכנסי כהנים ומהמייניהן". וכאשר הי' האור עולה, אזי "לא הי' חצר בירושלים שאינה מאירה מאור בית השואבה", ועד ש"אשה הייתה בוררת חטים לאור של בית השואבה".

וכאשר היו הזקנים והחכמים רואים את הילדים, שאינם יראים מטיפוס על סולמות גבוהים וזקופים עם משא כבד, ומאירים את ירושלים כולה, אזי היו מתעוררים בשמחה גדולה, ומרקדים ואומרים שירות ותשבחות, ועד ש"מי שלא ראה שמחת בית השואבה לא ראה שמחה מימיו".

הצעירים אינם יראים להאיר את כל גבול ישראל!

ומזה יש ללמוד גם על שמחת בית השואבה בזמן הזה:

אימתי יכולה להיות שמחה גדולה אצל גדולי חכמי ישראל וראשי הישיבות – דווקא כאשר הם רואים את כוחם ומרצם של הילדים מפרחי כהונה, שעמלים להאיר את כל גבול ישראל.

השמחה והריקוד בפועל נעשים על ידי "גדולי חכמי ישראל וראשי הישיבות והסנהדרין והחסידים והזקנים ואנשי מעשה" (רמב"ם הל' לולב פ"ח הי"ד), אך זאת משום שהם כבר עבדו עבודתם, וכעת הם שמחים ומרקדים, ואילו הצעירים עדיין עמלים ואוחזים באמצע המלחמה ואין להם פנאי לרקוד...

אבל הסיבה לשמחת החכמים, היא כאשר הם רואים את תלמידיהם, שמתחנכים בד' אמות של תורה ותפילה, והמה יודעים שעליהם מוטל להאיר בכל גבולות בני ישראל, לעוררם ולהאירם באור התורה והמצווה, ואינם יראים משום מכשול ומעכב, ואפילו לא מסולמות זקופים ועצומים וממשא כבד.

ואין הילדים סומכים על משהו אחר, אלא הם עצמם נוטלים את ה"שמן" של התורה והמצווה, ויוצקים אותו, וכך הם מאירים את כל גבול ישראל.

ולא רק את הבתים פנימה, אלא גם המקומות הנחותים והחיצוניים יותר – ה"חצירות", הנה גם הם נעשים מוארים באור הקדושה, עד אשר "לא הי' חצר בירושלים שאינה מאירה".

ואזי יכולים "גדולי חכמי ישראל וראשי הישיבות" לרקוד ולשמוח ולומר דברי שירות ותשבחות, על כך שזכו לראות פרי טוב בעמלם, שחינכו וגידלו דור צעיר, שבכוחו ויכולתו להאיר על ידי הפתילות והשמן של בית המקדש – בכל גבול ישראל.

שמחת תורה

ואם כן, ככל ששיגי וילמד ויעמיק, צריך הוא לדעת שאין זה אלא כטיפה מן הים, כי התורה יש בה עומק לפנים מעומק עד אין קץ, והכל כבר ניתן בסיני.

ואף שהתינוק עומד בתחילת דרכו בלימוד התורה, ולכאורה יש להתחיל עמו קמעה קמעה בידיעות השייכות לשכלו הרך, מכל מקום קוראים עמו פסוק זה דווקא. כי יסוד לימוד התורה והשגתה, היא דווקא הידיעה שהתורה היא נעלית ונשגבת מהבנה והשגה, וכפי שיתבאר להלן. ועל כן קובעים בדעת התינוק מיד בתחילת הלימוד, שמשא ציווה לנו תורה שאין לה גבול וחקר.

הקב"ה עצמו נמצא בלימודו של הקטן!

התורה הקדושה (בהבא לקמן ראה תניא פ"ב. פ"ה. פמ"ז) היא "חכמתו ורצונו של הקב"ה". חכמתו של הקב"ה אינה הארה והמשכה מאתו ית', אלא "הוא וחכמתו אחד". מובן אם כן, שהתורה הקדושה אינה שייכת כלל להבנה בשכל האדם, שהרי מי הוא זה אשר יוכל להשיג את עצמותו של הבורא ח"ו.

ואף על פי כן, השי"ת ברוב אהבתו "בחר בנו מכל העמים, ונתן לנו את תורתו" (ראה גם ב"ח או"ח סי' מז בביאור תוכן ברכה זו). השי"ת הוריד את חכמתו הנשגבה שתלכש בתוך דיני והלכות התורה. הלכות אלו הם עניינים שכליים המדברים בדברים גשמיים נחותים, ובסברות אנושיות, ובהם "הכניס" השי"ת את עצמותו ית'. וכאשר עומד יהודי ועוסק בדברי תורה, הרי מוחו ושכלו מתאחדים עם עצמות הבורא ית"ש, ועליו קורא הקב"ה (ראה ויק"ר ל, יד) – "אותי אתם לוקחים"!

ההתאחדות עם השי"ת אינה משתנה בין גדול הלומד לבין קטן. כשם שהקטן אינו שייך להשיג את חכמת הבורא ית"ש, כן גם שכלו של החכם המופלג אינו "כלי" כלל לחכמתו ית'. ואין זאת אלא שהקב"ה העניק לבני ישראל את היכולת להתאחד עמו על ידי לימוד התורה הקדושה. וממילא אין נוגעת כלל דרגתו וחכמתו של הלומד, וגם כאשר ילד קטן מוציא בהבל פיו הטהור את אותיות התורה, הרי בדיבור זה נמצא השי"ת עצמו!

שמחים בעצם התורה שלמעלה מהשגה

הכרה זו, שהתורה היא חכמתו ית' שלמעלה משכל אנושי, מוכרחת להיות היסוד ללימוד התורה:

כל עניינה של התורה הוא זה שהיא חכמתו ית' "שהוא וחכמתו אחד" (ראה תניא פ"ב). זוהי מהותה של התורה, וזוהי התכלית שבכל עניין עסק התורה והשגתה. התורה הקדושה היא חכמתו ית', הוא וחכמתו ית' הם אחד, והיהודי הלומד זוכה להתאחד עם עצמות הבורא ית"ש.

ומתקנין שם תיקון גדול. מאי תיקון גדול, אמר רבי אלעזר
כאותה ששנינו חלקה היתה בראשונה והקיפוח גזוזטרא,
והתקינו שיהיו נשים יושבות מלמעלה ואנשים מלמטה

מדוע השתתפו הנשים דווקא בשמחת בית השואבה?

בין המשתתפים בשמחת בית השואבה, היו גם הנשים, ועד שהיו מתקנים גזוזטראות
מיוחדות בכדי שיהיו האנשים והנשים שמחים באופן הראוי.

השתתפות הנשים בשמחת בית השואבה הייתה חשובה ביותר. במשנה מסופר
ש"במוצאי יום טוב הראשון של חג ירדו לעזרת נשים ומתקנין שם תיקון גדול", ובגמרא
ביארו שהכנת האפשרויות לנשים להשתתף בשמחה "זהו תיקון גדול דקתני מתניתין
שמתקנין בכל שנה" (רש"י שם).

בכל התורה כולה נצטוו הנשים פעם אחת בלבד לבוא לבית המקדש, והוא בעת
מצוות הקהל: "מצוות עשה להקהיל כל ישראל אנשים ונשים בכל מוצאי שמיטה
בעלותם לרגל, ולקרות באזניהם מן התורה . . . ובעזרת הנשים היו קורין" (רמב"ם הל'
חגיגה פ"א ה"א-ג).

ומעבר לכך – מצינו רק פעם אחת שמתקנים מקום מיוחד, "תיקון גדול", בשביל
הנשים בבית המקדש, והוא בשמחת בית השואבה!

והדברים צריכים טעם, מדוע דווקא בשמחת בית השואבה עמדו ותיקנו מקום עבור
הנשים?

והדבר יובן על פי מה שנתבאר למעלה (על תחילת המשנה "מי שלא ראה" וכו'), שהצדוקים
היו כופרים בניסוך המים, וזהו טעם השמחה הגדולה והפרסום העצום שהיו בשאיבה –
לפרסם דעת תורתנו הקדושה, ולהוציא מדעת הטועים.

ומכיוון שהחשיבו חכמים את ניסוך המים לעיקר חשוב בדת, ועשו אודותיו רעש
גדול, על כן תיקנו שתהיינה גם הנשים עומדות ורואות בשמחה הגדולה, וכך יקבע הדבר
גם אצלן בתוקף גדול, ויסירו מדעתן דברי הבאי של צדוקים.

וכאשר עומדים כל ישראל, האנשים וגם הנשים, וכולם עומדים ומחזקים את ניסוך
המים כפי רצון התורה, הרי אין לך שמחה גדולה מזו, וזה גופא מוסיף בשמחת בית
השואבה – שמי שלא ראה שמחת בית השואבה לא ראה שמחה מימיו.

שמחת התורה – בס"ת סגור דווקא

מדוע נהגו לרקוד בשמחת תורה בספרים כרוכים, והרי ה' ראוי להוסיף אז
בלימוד? כיצד "תורה ציווה לנו משה" הוא יסוד לימודו של הקטן? איך שמחת
תורה הוא יסוד לימוד התורה במשך השנה כולה? וכיצד תופסים את הקב"ה? –
ביאור עמוק במהותה של שמחת התורה

מנהג ישראל בשמחת תורה, הוא ליקח את ספר התורה כפי שהוא כרוך ועטוף
במעילו, ולסבב עמו את הבימה, מתוך ריקוד של שמחה.

ולכאורה הדבר תמוה מאוד: עניינה של התורה הוא ללמוד ולהבין ולהשיג את
החכמה שבה. ואם כן, ביום שמחתה של התורה, ראוי שיוסיפו חילים בלימוד התורה
בעיון והעמקה יתירה. ולפועל, עולם הפוך ראינו: תחת לפתוח את התורה ולבטא את
השמחה באמצעות לימוד במוח שבראש – סוגרים אותה, ושמים ברגליים, בלא הבנה
והשגה?

יסוד לימוד התורה – שהיא למעלה מהבנה והשגה

כאשר הקטן מתחיל לדבר, ציוו חז"ל (סוכה מב, א) שיש לו לאביו ללמדו את הפסוק
(ברכה לג, ד) "תורה ציווה לנו משה מורשה קהילת יעקב". מובן מכך, אשר פסוק זה הוא
היסוד ללימוד התורה של התינוק, אשר על יסוד זה ימשיך ויבנה את ה"בניין" של לימוד
והשגת התורה כל ימי חייו.

ואכן, בפסוק זה טמון יסוד עיקרי ביותר בלימוד התורה:

נודעו בשערים דברי חז"ל (מגילה יט, ב ועוד), אשר כל הספרים וכל החידושים
שמחדשים בני ישראל במשך הדורות כולם, ואפילו מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש בפני
רבו – כולם ניתנו כבר למשה מסיני.

כאשר מתחילים ללמוד עם הקטן מודיעים לו: "תורה ציווה לנו משה" – כל מה
שתלמד ותשיג בדעתך במשך כל ימי חייך, הנה הכל כבר נמסר למשה בסיני. משה
"ציווה לנו" את זאת התורה שאין לה סוף, ובני ישראל מגלים לאורך הדורות את פרטי
ועומקי של התורה.

חסידים ואנשי מעשה כו'. ת"ר יש מהן אומרים אשרי
ילדותנו שלא ביישה את זקנותנו אלו חסידים ואנשי מעשה.
ויש מהן אומרים אשרי זקנותנו שכפרה את ילדותנו אלו
בעלי תשובה. אלו ואלו אומרים אשרי מי שלא חטא ומי
שחטא ישוב וימחול לו

מדוע אומרים החסידים ואנשי מעשה "ומי שחטא...?"

בעת שמחת בית השואבה היו השמחים מבטאים את אושרם ושמחתם מעבודת
הבורא, וכל אחד הי' מספר על דרך עבודתו: ה"חסידים ואנשי מעשה" שלא חטאו
בילדותם (וכפירוש רש"י על אתר: "חסידים חסיד מעיקרו"), היו אומרים "אשרי ילדותנו שלא
ביישה את זקנותנו"; ואילו ה"בעלי תשובה" שחטאו ושבו, היו אומרים "אשרי זקנותנו
שכפרה את ילדותנו". ו"אלו ואלו" גם יחד היו מכריזים "אשרי מי שלא חטא ומי
שחטא ישוב וימחול לו".

ולכאורה יש לתמוה: מאחר שכל אחד ואחד הי' שמח בדרך עבודתו, ודיבר על
השמחה שבה ועל מעלתה, מדוע היו ה"חסידים ואנשי מעשה" אומרים "ומי שחטא
ישוב וימחול לו", והלא הם אינם צריכים למחילה? וכמו כן יש לתמוה להיפך – מאחר
וה"בעלי תשובה" חטאו ופגמו, מדוע היו מבטאים את שמחתם של "מי שלא חטא"?

והביאור בזה הוא, שכל יהודי ויהודי מחויב לעבוד את השי"ת בשני האופנים – הן
כ"צדיק" והן כ"בעל תשובה":

גם "חסידים ואנשי מעשה" אומרים "ומי שחטא ישוב וימחול לו" –

כאשר יהודי עומד בדרגת צדיק וחסיד, מחויב הוא לעמול ולשרש מעצמו את הרגשת
הישות והגאווה. ואם הוא מרגיש כ"צדיק גמור", הרי זה שורש לכל מיני רע. וכבר מובא
בספרים פירוש על דרך המוסר בדברי חז"ל (ברכות כט, א) "שימש בכהונה גדולה שמונים
שנה ולבסוף נעשה צדוקי" – אוי לו למי שלסוף שמונים שנה של עבודת ה' "נעשה
צדוקי", והיינו שמרגיש עצמו צדיק גמור...

וכן נתבאר בסה"ק (ראה תורה אור תצוה פג, א ואילך. תורת מנחם תשי"ב עמ' 31 ואילך) על
מה שנאמר "ראשית גוים עמלק": "עמלק" מורה על ענייני ישות גאווה וחוצפה, שכל
האומות היו "יראים להילחם" בישראל, ורק עמלק, בחוצפה וגאווה ללא טעם, קפץ
ונלחם בישראל (רש"י תצא כה, יח). ו"עמלק", הגאווה והישות, הוא "ראשית גוים" – והיינו
ש"בחינת גסות הרוח בחוצפה וגבהות" היא השורש לכל המידות הרעות והחטאים.

ועל כן, גם ה"חסידים ואנשי מעשה", שרים ואומרים "ומי שחטא ישוב וימחול לו".

(ו) להעיר עוד בכל הנ"ל (ובהמשך
לדלעיל שאכילת שיירי מנחות חשיבא
צורך גבוה כו') מספרי סוף פרשת ראה
"חג הסוכות תעשה לך ז' ימים, להדיוט,
ומנין אף לגבוה ת"ל חג הסוכות שבעת
ימים לה' אלקיך כו'", אבל בספרא ס"פ
אמור: "חג הסוכות שבעת ימים לה', יכול
תהי' חגיגה וסוכה לגבוה [שכשם שחגיגה
היא קרבן שמביא לשמים כן נימא בסוכה],
ת"ל חג הסוכות תעשה לך שבעת ימים כו'
הא כיצד חגיגה לגבוה וסוכה להדיוט",
ואף לאחר ישוב המפרשים בסתירת שני
מאמרים הנ"ל [בר"ש משאנץ לספרא
שם: יכול כו' יעשה סוכה בהר הבית
ויקדשנה לשמים, מלבד סוכה לישב בה
כו' וי"מ סוכה לגבוה שיהא בה מעילה
כו', וברבינו הלל לספרי: להדיוט, לישב
בה, מנין אף לגבוה, שתהא עשייתה לשם
גבוה. וראה בספרי דבי רב לספרי עוד
כמה פירושים. ועיי"ע בתיווך המדרשים
בעמק הנצי"ב לספרי שם, בצפ"נ עה"ת
ראה שם, ובאחרונים לסוכה דף ט ועוד.
המעתיק], בכ"ז עדיין צע"ק.

(ז) י"ל חידוש יסודי בכהנ"ל, דבאמת
אכילת שיירי מנחות בעזרה לכאורה ברור
דפטור מסוכה, כי זה הכלל במצוה זו
דאופן קיום "תשבו בסוכה" הוא כעין
ההנהגה בדירתו כל השנה ("תשבו כעין
תדורו", סוכה כז.), ומעתה י"ל דכמו
שבכל השנה דינא דאורייתא שלעולם לא
היו הכהנים אוכלים השירים אלא בעזרה

ולא בבית דירתם, הרי דיו לבא מן הדין
להיות כנדון, ובודאי גם בחג הסוכות
עליהם לעשות כן שלא יאכלוהו בבית
דירתם דעתה, היא הסוכה.

ואי תימא, אם אכילת קדשי קדשים
(שאכילתן בעזרה) פטורה מסוכה, וחולין
מאי בעי התם (יעיין בארוכה במל"מ הל'
שחיטה פ"ב ה"ג גבי איסור הכנסת כל חולין שם
לעזרה, וש"ג), א"כ שוב יוקשה למה עשו
סוכות בחצרות בית אלקים בימי עזרא
ונחמ"י כנ"ל (אם נפרש ש"חצרות בית
אלקים" היינו בעזרה). באמת אינה קושיא
כלל, דהא מצות סוכה היא לא רק באכילה
ושת"י כי אם על כל ענייניו של אדם, והרי
מותר להתעכב בעזרת ישראל, ואפילו
להכנס לשם גם שלא לצורך עבודה,
וכדאיטא בכלים (פ"א מ"ה) בהגדרת דרגות
הקדושה שבמקדש דדוקא עזרת כהנים
ה"מקודשת ממנה" [מעזרת ישראל] –
"אין ישראל נכנסים לשם אלא בשעת
צרכיהם".

[שוב העירני הרה"ג הר"א זיסקינד,
דגם באכילה מצינו חיוב סוכה בעזרה, גם
ע"פ הנ"ל דשיירי מנחות פטורים משום
"כעין תדורו", והוא באכילת לחמי תודה
וכיו"ב דמותרין בכל העיר ווא"כ ליתא
דינא שנאכלין לעולם חוץ לבית ושפיר
חייבין בסוכה "כעין תדורו" ואעפ"כ
נאכלין גם בעזרה כדאמר בשבועות טו.,
וא"כ מובן הצורך בסוכה בחצרות ה'.

סוכה כשרה בלי שיתקיימו בה תנאים אלו, וגם הסכך ה"ה מקש ועלים ולא עץ (יעוין שבת סו. פלוגתת תנאי אי איכא קבלת טומאה בכוורת של קש, וברש"י שם פי' דנחלקו אי חשיבי עץ או לאו, ועיי"ש בתוס'. וכבר העיר ע"ז באור שמח על הרמב"ם הל' עכו"ם שם, דאי נימא דעשי' מעלים לא חשיבא עץ, שפיר אין בה איסור גם מדין לא תטע גו').

(ב) אף דאסור להוסיף בבניני אבן דבית המקדש בכל אופן, משום דכתיב הכל בכתב מיד ד' עלי השכיל (עיי' עירובין קד.); הרי במקום גדר, ועל אחת כמה וכמה מצוה – מותר, כמתבאר בסוכה נא.; דלמרות האיסור הנ"ל (המובא שם) "תיקון גדול" עשו שהוסיפו בזמן מאוחר על בנין שעשה שלמה, ובנו גזוזטרא לנשים מלמעלה לעמוד שם בעת שמחת בית השואבה, משום "שצריך להבדיל אנשים מנשים ולעשות גדר בישראל שלא יבאו לידי קלקול" (רש"י).

ובפרט דבנדון דידן י"ל דאין הכי נמי ובכתב מיד ד' גו' – היתה ג"כ סוכה בצורת הבית שנמסרה מפי ה'.

(ג) ע"פ הנ"ל יתפרש הכתוב (נחמ' ח, טז) גבי קיום מצות הסוכה בימי עזרא ונחמ'י, "ויעשו להם סכות גו' ובחצרות בית האלקים" – כפשוטו דקאי אעזרה, ואין צריך לדחוק ד"בית האלקים" היינו הר הבית.

ול' העיר מהמדובר בערכין ג: "הכל חייבין בסוכה כהנים לויים וישראלים, [ופריך] פשיטא אי הני לא מחייבי מאן מחייבי, [ומשני] כהנים איצטריכא ל',

סד"א הואיל וכתיב בסוכות תשבו, ואמר מר תשבו שבעת ימים כעין תדורו, מה דירה איש ואשתו אף סוכה איש ואשתו, והני כהנים הואיל ובני עבודה נינהו [ואין יכולין לדור איש ואשתו בסוכה, שאין נזקקים לנשותיהן דרמיא עלייהו עבודת הרגל, רש"י] לא ליחייבו, קמ"ל נהי דפטירי בשעת עבודה, בלא שעת עבודה חיובי מחייבי מידי דהוי אהולכי דרכים דאמר מר הולכי דרכים ביום פטורין מן הסוכה ביום וחייבים בלילה", ובתוד"ה ובני שם: "דמטעם הולכי דרכים ליכא למיפטרניהו אלא בשדות אבל לא בלשכת בית המקדש [בשיטה מקובצת גרים: בית המוקד] ושאר מקומות בית המקדש. והוא הדין דמצי למינקט נמי לוויים השומרים בכ"א מקומות במקדש כדאיתא פ"ק דתמיד כו". והרי יעוין בתמיד כז. שכל הכ"ד מקומות של שמירה (ג') דכהנים וכ"א דלוויים) היו מחוץ לעזרת ישראל.

(ד) אפילו אם נפרש קרא דנחמ'י בהר הבית, עדיין על כרחין נצטרך לתרץ כפי המבואר בהערות א-ב הנ"ל (דהיתה בניית הסוכה בדרך מיוחדת שאין בה תנאי האיסור), כי אליבא דספרי פ' שופטים – שהובא בכס"מ על הרמב"ם כנ"ל – גם הבונה בהר הבית כולו עובר בלא תעשה.

(ה) ומה דאיתא בילקוט שמעוני שופטים עה"פ לא תטע לך עץ – "אפילו בית אפילו סוכה", על פי פי' הפשוט לא קאי כלל בסוכת מצוה, אלא בסוכה סתם, ונוקט הל' "אפילו סוכה" רק בניגוד ל"בית" (דבית היינו בית מגורים קבוע יותר מ"סוכה"), ועל דרך מ"ש (בראשית לג, יז) ויבן לו בית ולמקנהו עשה סוכות, ועוד.

הם מחדירים בדעתם ובהרגשתם שכלל שיתעלו בעבודתם ובמדרגתם, עדיין לא הגיעו למעלה שיכולים היו לבוא אלי', והרי הם חסרים וצריכים לשוב בתשובה ולהתעלות עוד.

ובפרט אם לוקים הם בעוון הישות והגאווה, שבוודאי צריך הדבר תשובה ותיקון. וכפי המובא בגמרא (חגיגה ה, ב. וראה ספר המאמרים תרנ"ט עמ' סד. ועוד) שכאשר עומדים לפני המלך, צריכים להתבטל לגמרי אל המלך, ומי שעושה דבר עבור עצמו, ואפילו מחווה רמז קל – "מחווה במחוג" – הרי הוא חייב מיתה. ומכל שכן וקל וחומר לפני מלכו של עולם, שמי שיש בו איזו הרגשה עצמית הרי הוא מחויב לשוב ולתקן ולהתבטל לפניו ית' בתכלית.

גם "בעלי תשובה" אומרים "אשרי מי שלא חטא" –

לאחר שה"בעל תשובה" שב מחטאיו לדרך הישר, הרי הוא צריך להעמיד עצמו בעבודה מסודרת. לאחר התשובה אסור לו להמשיך באופן של "אחטא ואשוב" רח"ל, אלא צריך לראות שלא יהי' אצלו יותר "ומי שחטא".

ואם כן, הרי עבודת ה"בעל תשובה" מכאן ולהבא היא עבודת הצדיק, באופן של "אשרי מי שלא חטא". הוא עובד תמידים כסדרם בלימוד התורה ובקיום המצוות מדי יום ביומו, כשם שעושים זאת ה"חסידים ואנשי מעשה". ומשום כך, גם ה"בעלי תשובה" אומרים בדברי "שירות ותשבחות" שלהם: "אשרי מי שלא חטא".

תניא אמרו עליו על הלל הזקן כשהיה שמח בשמחת בית השואבה אמר כן אם אני כאן הכל כאן. . תניא אמרו עליו על רבן שמעון בן גמליאל כשהיה שמח שמחת בית השואבה היה נוטל שמנה אבוקות של אור וזורק אחת ונוטל אחת ואין נוגעות זו בזו. . תניא אמר ר' יהושע בן חנניה כשהיינו שמחים שמחת בית השואבה לא ראינו שינה בעינינו

מי ומי היו הרוקדים?

אודות אלו שהיו מרקדין בשמחת בית השואבה איתא במשנה: "חסידים ואנשי מעשה היו מרקדין בפניהם". אמנם, ברמב"ם (הל' לולב פ"ח הי"ד) הוסיף עוד סוגים על ה"חסידים ואנשי מעשה", וכתב: "ולא היו עושין אותה עמי הארץ וכל מי שירצה, אלא גדולי חכמי ישראל וראשי הישיבות והפנהדרין והחסידים והזקנים ואנשי מעשה". ויש

עשיית סוכה בעזרה לאכילת שיירי מנחות

יפלפל בכמה פנים בישוב השאלה היאך אכלו הכהנים שיירי מנחות בימי
הסוכות, כיון שאסור לבנות בנין של עץ במקדש

ובאמת יש לפלפל ולמצוא עוד
נקודות לישוב בזה מכמה פנים:

(א) הנה איסור לא תטע הוא דוקא
בשני תנאים: **בנין של עץ**, וגם **של קבע**
דוקא, כמובן מנוסח האיסור ברמב"ם
הל' עכו"ם ספ"ו, ונסמנו בנו"כ שם
מקורות הדבר בש"ס הנ"ל דמיירי בבנין
אכסדראות של עץ, ובספרי שופטים על
הכתוב לא תטע גר', דנקיט דהעושה בנין
עץ בעזרה עובר בל"ת כו' (עיי"ש בכס"מ
דלפסק הרמב"ם לא נקטינן כחד מ"ד
בספרי דכל בנין בית אסור, אלא רק בנין
של עץ. וכן הא דעשו בימה של עץ למלך
בשעת הקהל וגוזזטרא שהקיפו בעזרת
נשים בשמחת בית השואבה אינם קושיא,
כי אלו לשעתם היו ולא של קבע).

ועיי"ע בכס"מ לרמב"ם ביהב"ח פ"א
ה"ט גבי התנאים הנ"ל, ומדבריו שם עולה
שהוכיח מן המקורות הנ"ל דצריך להיות
עוד תנאי שלישי כדי שייאסר, שיהי' העץ
קבוע באופן של בנין.

ומעתה י"ל בפשטות דיכול לעשות

בתמיד כח: גרסינן "תניא ר"א בן
יעקב אומר מנין שאין עושין אכסדראות
בעזרה ת"ל לא תטע לך אשרה כל עץ
אצל מזבח ה' אלקיך, הכי קאמר לא תטע
לך אשרה [היינו נטיעת עץ לשם ע"ז],
לא תטע לך כל עץ [היינו כל קביעת עץ]
אצל מזבח ה' אלקיך", ועפ"ז מסיק התם
דלא יתכן שהיו בעזרה אכסדראות של עץ
[ואכסדראות שבעזרה הנזכרות במתני'
דתמיד שם, היו של אבן].

ומצינו מפלפלין, דא"כ נמצא דאסור
לעשות סוכה בעזרה משום "לא תטע לך
כל עץ", ומעתה איך קיימו הכהנים בחג
הסוכות חובת אכילת שיירי המנחות (עיי'
יבמות לט: ואילך), אחר דקיי"ל דהם מכלל
קדשי קדשים שאכילתן רק בעזרה (משנה
דזבחים נג.). ויש מי שתירץ דכיון דגבי
אכילת כהנים מצינו הגדר ד"משולחן
גבוה קזכו" ולא הוי בגדר אכילת אנוש
אלא כצורך גבוה (עיי' ביצה כא. לענין
שחיטתן ביו"ט דלא הוי צורך אוכל נפש), הרי
מאחר דהוי אכילת גבוה פטורה מסוכה.

שמחת בית השואבה

לתמוה, מהו מקורו של הרמב"ם לסוגים אלו של "גדולי חכמי ישראל וראשי הישיבות
והסנהדרין... והזקנים"?

ויש לומר הביאור בזה:

בסוגיית הגמרא בבלי ובירושלמי, הובאו כמה מימרות אודות חכמים מסוימים שאמרו
או התנהגו בעניינים מיוחדים בשמחת בית השואבה. ולמד הרמב"ם, שמה שהזכירה
הגמרא שמות אלו דווקא, לא פחות ולא יותר, הוא משום שהם היו הסוגים שהשתתפו
ורקדו בשמחת בית השואבה, וכפי שיתבאר להלן.

א. "תניא אמר ר' יהושע בן חנני' כשהיינו שמחים שמחת בית השואבה לא ראינו
שינה בעינינו" -

ר' יהושע בן חנני' הי' מגדולי החכמים בישראל. מסופר בגמרא (בכורות ח, ב) שר'
יהושע בן חנני' התווכח עם "סבי דבי אתונא" שהיו חכמים גדולים, ונצחם. ועוד אמרו
בגמרא (חגיגה ה, ב), שלאחר פטירת ר' יהושע בן חנני' אמרו חכמים "מאי תיהוי עלן
מאפיקורוסין", כי הייתה חסרה להם חכמתו בכדי להתווכח עם האפיקורסין.

ומכיוון שהי' ר' יהושע בן חנני' מיוחד בחכמתו בין שאר חכמי ישראל, למד הרמב"ם
שאם סיפרה הגמרא אודות שמחתו בשמחת בית השואבה, אות הוא כי רקדו גם "גדולי
חכמי ישראל".

ב. "תניא אמרו עליו על רבן שמעון בן גמליאל כשהיה שמח שמחת בית השואבה היה
נוטל שמנה אבוקות של אור וזורק אחת ונוטל אחת ואין נוגעות זו בזו" -

רבן שמעון בן גמליאל הי' נשיא, כדאיתא בגמרא (שבת קטו, א). "נשיא" - הוא ראש
הסנהדרין, כפי שביאר הרמב"ם (הל' סנהדרין פ"א ה"ג) ש"סנהדרין... הגדול בחכמה שבכולן
מושיבין אותו ראש עליהן, והוא ראש הישיבה, והוא שקורין אותו החכמים נשיא בכל
מקום". ומכך שנקטה הגמרא דווקא את תיאורו של רשב"ג, נשיא הסנהדרין, בשמחת
בית השואבה, למד הרמב"ם שגם "הסנהדרין" היו מרקדין בשמחת בית השואבה.

ג. "תניא אמרו עליו על הלל הזקן כשהיה שמח בשמחת בית השואבה, אמר כן: אם
אני כאן הכל כאן" וכו' -

הלל נזכר כאן בתואר "זקן" דווקא, וממה שנקט הש"ס את הנהגת הלל בתואר "הזקן"
דווקא - למד הרמב"ם שבין השמחים בשמחת בית השואבה, היו גם "הזקנים".

ד. בירושלמי (סוכה פ"ה ה"ד) הובאה הנהגת תנא נוסף: "בן יהוצדק היה משתבח
בקפיצותיו" -

"בן יהוצדק" זה הוא רבי שמעון בן יהוצדק, שכן לא בא הש"ס לסתום אלא לפרש,
וצריך לומר שהכוונה לתנא ידוע שחי בזמן שבית המקדש הי' קיים, וזה אינו אלא רבי
שמעון בן יהוצדק.

והנה, בנוגע לרבי שמעון בן יהוצדק לא מצינו שפירשה הגמרא את מעלתו המיוחדת,

שהחכם "צריך שיהי' ניכר במעשיו במאכלו ובמשקו . . ויהיו כל המעשים האלו, נאים ומתוקנים ביותר . . לא יהי' גרגרן . . ולא יהא רודף למלאות בטנו" וכו'. אך אין זאת אלא שהוא ממעט באכילתו ובשאר צרכי גופו, אך באותה אכילה שהוא מתיר לעצמו – אין הבדל בינו לבין אומות העולם.

ישנו אופן נעלה יותר: נוסף על הצמצום באכילה ושתי' וכו', הנה גם בעת האכילה עצמה אוכל הוא כמי שכפאו שד. מכיוון ש"על כרחך אתה חי" (אבות סוף פ"ד), והתורה אמרה "ונשמרתם מאוד לנפשותיכם" (ואתחנן ד, טו. וראה ברכות לב, ב ובחזק"ג מהרש"א) – ממילא מוכרח הוא לאכול ולדאוג לשאר צרכיו. אך כל זה בלא לב ולב, וב"פנים חמוצות".

ועל כך יש ללמוד משמחת בית השואבה, שגם ה"אכילה והשתי'" ושאר צרכי הגוף, עליהם להיות חדורים בשמחה של מצווה!

אמנם ירידת הנשמה לעולם היא בעל כרחו של האדם, אך מאחר והיא כבר נתלכשה בגוף, הרי מעתה כל מציאותו היא למלאות רצון הבורא בעולם הגשמי – "אני נבראתי לשמש את קוני" (משנה וברייטא קידושין בסופה). ומכיוון שכך, הרי כאשר הוא אוכל ושותה בכדי לקיים את חיבור הנשמה והגוף, עושה הוא זאת בשמחה רבה, שכן בכך הוא מסייע לרצון הבורא ית"ש שנשמתו תהי' מלובשת בגוף!

וכאשר צרכי הגוף של יהודי נעשים מתוך שמחה של מצווה, יש בזה כמה מעלות:
א. כל צרכיו ועסקיו נעשים על טהרת הקודש. כאשר עסק הפרנסה, על דרך משל, מלא בשמחה של מצווה על זכותו לקיים חיבור הנשמה והגוף על פי רצון הבורא – הרי פשיטא שאינו צריך להתבוננות והעמקה בכדי להזהר מאיסור, אלא בדרך ממילא נעשה העסק ללא השגת גבול, וללא אבק גניבה וגזילה, וללא שום תנועה שאינה מתאימה לרצון הבורא.

ב. מכיוון שכל עשיותיו הן בשליחותו של הקב"ה, אזי מתבטלים ההעלמות והסתרים שיש לו בעסקיו. הקב"ה הוא השולט והמושל על כל ענייני העולם, וכאשר גם העסק נעשה בשליחותו ית', הרי העסק בוודאי נעשה בהצלחה.

ג. ומאידך גיסא, אין העסק מפריע לעבודת ה'. מכיוון שכל עסקו הוא משום שכך רצה הבורא ית', הרי מובן שאין שייך שיחשוב על עסקיו בשעת התפילה, כיוון שתמיד טרוד הוא "לשמש את קוני", וממילא בשעה שרצון ה' הוא שיתפלל – הרי הוא עסוק רק בתפילה, ובשעת הלימוד שקוע הוא בלימוד.

כך מחדירים את "שמחת בית השואבה" ואת השמחה של מצווה גם כאשר הולכים "משם לאכילה ושתי'" נורא בארוכה במקור הדברים, שלשם כך יש צורך בשמחה של "שמחת בית השואבה" דווקא, משום שהיא שמחה שלמעלה ממדידה והגבלה. עיין שם בארוכה].

ואין אנו יודעים אלא שהי' "רבי". משמעותו של רבי היא כדברי התוספתא (סוף עדיות): "מי שיש לו תלמידים קורין אותו רבי", ונמצא שהי' רבי שמעון בן יהוצדק רב לתלמידים – ראש ישיבה (ומה שביירו' לא נתפרש התואר "רבי" – הוא משום ששם השתבח בהנהגתו, ובמצב זה יש לשלול את עניין הגאווה, ולכן כינה עצמו על שם אביו בלבד – שאינו דרך כבוד).

ואם כן, למד הרמב"ם, שמה שנקטה הגמרא את הנהגת רבי שמעון בן יהוצדק, הוא בכדי ללמד שגם "ראשי הישיבות" היו מרקדים ושמחים בשמחת בית השואבה.

תניא אמר ר' יהושע בן חנני' כשהיינו שמחים שמחת בית השואבה לא ראינו שינה בעינינו. כיצד שעה ראשונה תמיד של שחר משם לתפלה משם לקרבן מוסף משם לתפלת המוספין משם לבית המדרש משם לאכילה ושתיה משם לתפלת המנחה משם לתמיד של בין הערבים מכאן ואילך לשמחת בית השואבה. איני והאמר רבי יוחנן שבועה שלא אישן שלשה ימים מלקין אותו וישן לאלתר. אלא הכי קאמר לא טעמנו טעם שינה דהוה מנמנמי אכתפא דהדדי

שמחה של מצווה פורצת את גדר השינה

אודות ימי חג הסוכות ושמחת בית השואבה, אמר ר' יהושע בן חנני' ש"לא ראינו שינה בעינינו", משום שכל היום כולו הי' מלא בענייני החג, החל מ"שעה ראשונה תמיד של שחר", ועד ל"שמחת בית השואבה", וחוזר חלילה. ועל שאלת הגמ' כיצד יתכן הדבר, והלא אין אדם יכול להיות ניעור ג' ימים, מיישבת הגמ' שהיו מנמנמים זה על כתפי זה, ונמצא ש"לא טעמנו טעם שינה".

ויש לתמוה: ר' יהושע בן חנני' בא לתאר את שמחת בית השואבה, והתיאור הוא מה ש"לא טעמנו טעם שינה". ולכאורה הלא חוסר השינה נבע מעבודת היום כולו: הקרבנות, התפילות, לימוד התורה ואכילה ושתי', ואם כן מה שלא ישנו משך היום כולו – אינו תיאור על שמחת בית השואבה, אלא על הסדר הכללי של ימי חג הסוכות, ומדוע מקשר את עניין מניעת השינה עם שמחת בית השואבה דווקא – ועד שמניעת השינה הוא התיאור של שמחת בית השואבה?

ויש לבאר פנימיות מהות עניין "לא טעמנו טעם שינה", ואזי יובן כיצד עניין זה נובע דווקא מחמת שמחת בית השואבה, והוא מלמד על מהותה הפנימית של שמחה קדושה זו.

שהראש יהי גבוה מן הלב גם בשעת השינה

דרך ברייתו של האדם, הוא שהראש וכוחותיו הנעלים נמצא למעלה, והרגליים ואברי העיכול הם למטה. דבר זה מורה על ההנהגה הרצויה מאיש הישראלי, שהמוח צריך להיות שליט ומושל על הלב ותאוותיו (ראה תניא פ"ב). כל ענייני ופעולות הגוף עליהם להיות מונהגים על ידי השכל שבראש, והשכל רואה ומבין מהי ההנהגה הרצויה על פי התורה.

אמנם, כאשר האדם ישן, אזי הוא שוכב, וראשו ורגליו בהשוואה. וגם בפנימיות הוא כן: בשעת השינה כח השכל וכן כח הראי' המה רדומים, ולעומת זאת אברי העיכול עובדים אז עבודתם. כאשר האדם ישן, אין כח השכל פועל, ואין האברים מונהגים על ידי השכל שבראש, ולכן אז אין הראש גבוה מן הרגל, והם בהשוואה.

והנה, עניין השינה הוא טבוע בטבע בני אדם, ואי אפשר לבטל אותו כליל. וכפי שהובא בגמרא על אתר, שהנשבע שלא ישן שלושה ימים – "מלקין אותו וישן לאלתר". ואף על פי כן, העיד ר' יהושע בן חנני', שבשמחת בית השואבה "לא טעמנו טעם שינה", והי' בשינה שינוי למעליותא. השינה הייתה באופן ש"מנמנמי אכתפא דהדדי". בשינה זו, אין השכל ישן לגמרי כמו בשינה אמתית, וגם בחיצוניות ניכר הדבר, שהלא האדם עומד זקוף, וראשו גבוה מרגליו.

את זאת מגדירים חז"ל "לא טעמנו טעם שינה" – שינה אמתית, שבה הראש והרגל בהשוואה, יש בה עריכות ותענוג. ואילו שינה בעמידה, הרי היא שינה טרופה ומיוגעת, שינה שאין בה "טעם" ועריכות. ובשינה זו אין השכל נרדם, אלא המוח עדיין שליט על הלב.

מצב זה של ביטול החסרון שבשינה, הרי זו פריצת גדרי והגבלות האדם הגשמי. והגורמת לפריצה זו היא שמחת בית השואבה. שמחת בית השואבה זמנה הי' בלילה דווקא, ופעולתה הייתה, שגם בלילה, כאשר מצד טבע האדם אין המוח שליט על הלב – תבטל השמחה הגדולה את הגבלות הגוף, והמוח ישלוט וינהיג את הגוף כולו גם בלילה.

שמחה בכלל יש בה טבע שהיא "פורצת גדר" (ראה ספר המאמרים תרנ"ז עמ' רכג ואילך) – על ידי השמחה מתעלה האדם על הגבלותיו שבדרך כלל. ומכל שכן שמחת בית השואבה שהייתה שמחה גדולה ביותר, שהיא פרצה את הגבלות הגוף, וגרמה שיוכל המוח לשלוט על הלב, במשך כל המעט לעת.

ועל כך מוסיף ר' יהושע בן חנני', ומחדש, שהשפעתה פורצת הגדר של שמחת בית השואבה לא הייתה בלילה בלבד, אלא במשך כל היום כולו. עניין זה ש"לא טעמנו טעם שינה" התפשט על פני משך היום כולו מ"שעה ראשונה" ועד שמחת בית השואבה הבאה.

על עבודות הקרבנות והתפילות כשלעצמן, אי אפשר לומר שהן למעלה ממדידה והגבלה. יש טעם ותועלת בכל קרבן ובכל תפילה, והאדם עובד עבודות אלו מתוך הבנה והרגשה מדודות ומוגבלות.

אמנם, בחג הסוכות, הייתה שמחת בית השואבה משפיעה ומתפשטת על עבודות היום כולו, ועד שכל העבודות נעשו באופן נעלה ומרומם ללא הגבלות, עבודה הבאה מנשמת האדם – למעלה מן השכל.

תניא אמר ר' יהושע בן חנני' כשהיינו שמחים שמחת בית השואבה לא ראינו שינה בעינינו. כיצד שעה ראשונה תמיד של שחר משם לתפלה משם לקרבן מוסף משם לתפלת המוספין משם לבית המדרש משם לאכילה ושתיה משם לתפלת המנחה משם לתמיד של בין הערבים מכאן ואילך לשמחת בית השואבה

אכילה ושתיה – ספוגות גם הן ב"שמחת בית השואבה"!

נתבאר למעלה (בקטע הקודם) בעומק פנימיות דברי ר' יהושע בן חנני' – שבחג הסוכות היו התפילות והקרבנות חדורים וספוגים גם הם בשמחת בית השואבה, ועד שהיו נעשים באופן נעלה ומרומם מתוך שמחה שפורצת את הגבלות הגוף.

והנה, בסדר היום של שמחת בית השואבה, מונה ר' יהושע בן חנני' בין הקרבנות והתפילות גם "משם לאכילה ושתיה". ונמצא שהאכילה והשתיה ושאר צרכי הגוף (ראה סנהדרין לח, א: "שיכנס לסעודה מיד" ומשמע שכל צרכי האדם כלולים ב"אכילה") גם הם היו חדורים וספוגים בשמחת בית השואבה. והיינו שלא זו בלבד שעבודת ה' של האדם חדורה בשמחה של מצווה, אלא האדם מכיר ויודע שגם האכילה והשתיה וצרכי הגוף המה חלק מעבודת ה', וגם הם נעשים מתוך שמחה גדולה.

חודש השביעי הוא "הראש והמקור" לחדשי השנה כולם, ויש בו עניינים שהם "שורשים ומקוריים" לעבודתם של בני ישראל במשך השנה הבאה כולה (מאמרי אדמו"ר הזקן תקס"ו ח"ב עמ' תשמח (שעט)). ויש לבאר כיצד צריך האדם להמשיך את השמחה מחג הסוכות ל"אכילה ושתיה" של כל השנה כולה:

יש מי שטועה לאמור, שעבודת ה' של האדם היא רק בעת לימוד התורה והתפלה וקיום המצוות, ואילו כאשר בא לצרכי הגוף והפרנסה, אזי אין חילוק בינו לבין הגוי. טוען הוא "הי' יהודי בביתך ואדם בצאתך"... אמנם מברך הוא לפני האכילה ולאחריו, אך האכילה עצמה היא כשל בהמה.

יש מי שטעונו דקה יותר: הוא מתנהג על פי דברי הרמב"ם (הל' דעות ריש פ"ה)